

zaki zaporožki niso priznavali nikakoršne nadvlade, niti Poljakov, niti Tatarov. Glavni sedež je bil tabor, ki so nazivali „koš“ ali „sič“. Sič ni imel stalnega mesta, najbolj pogostoma se je nahajal na kakem otoku Dnjepru med vodopadi. Celo Zaporozžje se je delilo v polkovnije, nazivane „kurenj“. Imé to je od „kuriti“; vsak polk je imel na polju ali v ležišču svoje ognjišče, in kolikor polkov toliko ognjišč. Načelnik vsem Zaporozžcem je bil izvoljeni „ataman košovi“, na kratko „košovi“, kurenji pa so imeli „atamane kurenjske“. Razen tega so bila še neka mala dostojanstva, postavim: asavuli, pobočniki, sotniki itd.

Vsak kurenj ali polk si je odbral odločeno število mož za domovino zaslužnih in skušenih, ki so hodili v glavni sedež kozaštva, ter bili desna roka atamanu. V mirnem času je to svetovalstvo bilo močno, in mu je bil ataman odgovoren, v bojnem času pa se je uklonilo atamanu, čegar moč je ondaj bila diktatorska. Volitve so bile vsakega drugega leta.

Kozaki zaporožki so se nazivali „vpisani“ in „nevpisani“. Vpisani so stanovali ob levi obali Dnjepru, zapisovali so se v imenik, ter so bili zavezani služiti Ruski; nevpisani pa so stanovali ob desni obali te silne reke, spadajoče k Poljski.

Zaporožci so bili zveza neoženjenih junakov. Boj jim je bil rokodelstvo, in v mirnih časih so se zabavali z igrami. Ženskam ni bilo dopuščeno bivati v Siču in dve milji na okrog.

Stopimo na Ukrajino, in narisajmo pristen obraz kozaka hajdamaške ustaje 1768. l.

Po herzonski cesti jaše kozak. Konj mu sili z glavo v tla in posrkava roko. Kozak je zamišljen in več potov zmane oči, ki so mu začele vkup lezti proti jutru. Tihota kraljuje po širni planjavi, tudi peketanja konjskih kopit ni slišati, ker debel prah leži na cesti. Samo paláš včasih zabrenči ob stremenu, ali roka včasih nehote zaklopotá z bičem po krilu sedlovem, ali pa konj gluho zacinglja, kedar strese z glavo.

Solnce je jelo izlivati jasne žarke na zemljo, lahke kakor so misli detetove. Žarki odsevajo v burni rosi na bujnih cvetlicah, osvetlujejo vpalo lice kozakovo, vsedajo se mu na sive brke, na ovčinasto čapko, in na krasni kolpak, odbijajo se v jekleni nožnici, pa v ročaju krive sablje.

Na desno k vzhodu se je videlo prav tako, kakor da oblaki sloné na zemlji, po njih so bili narisani vrhovi stoletne hraščine, in nekaj niže so se videle belkaste maroge, različno sestavljene in neredno osnovane, ki pa so se vkup tiščale, in to je bil — Čehrin, okrajno mesto v guberniji kijevski. Na levo se je širila ravnina k „črni cesti“, ki je vodila od Dnjepra po stepi zaporožki tje do Lvova. Imé črna je dobila od Tatarov, ki so se todi vsipali v poljske zemlje. Prst po teh krajih, kjer vodi omenjena cesta je z večine črna, in tatarski konji, steptavši rušinjo, pustili so črn sled za seboj. Po tej širni ravnini se je oko svobodno paslo kakor konj ukrajinski po stepi, kjer mu nihče ne kroti svobode. Le tu ali tam se vzdiguje kaka mogila, ostanek kozaške slave, kačje steze se vijejo in križajo po zelenih planotah, in lahka meglica zginjajoče rose se razprostira po rodovitnem žitnem polju.

Kozak obstane, konja napase, sam pa pojé kos rženega kruha in se napije studenčnice. Zopet zajaše in hití dalje. Konj se je okrepil in začel hitreje stopati, tudi kozak se je okrepil, ter začel bistreje zreti okolo sebe. Divje gosí leté k drugemu jezeru, in kedaj pa kedaj pogajajo; mladi volkovi se igrajo med bekami po dolinicah; črede sivih volov, drvečih se na pašo, tulijo v mirni zrak, in trope divjih konj se podé po neorani stepi. Kedar so konji opazili brata konja, radostno so

zarezetali, vzdignili glave, srkali zrak z odprtimi smrčki, zavihali repove po križu, ter pridirjali naproti kozaku. Naprej dirja vranec, kozakovo srce radostno bíje, in kričí: „Hulaj, hoj, le-lem!“ Vranec je pridirjal, kozaka pograbil s šobo, odskočil, zarezetal, ušesa nazaj potisnil, napel oči in začel skakati.

Kozak se popravi na sedlu, zaviše brke in hiti naprej. Kedaj pa kedaj mu priletí na uho divji napev kake junaške pesmi, ki opeva davno svobodo in bojno slavo zaporožkih kozakov. O kako milo je na stepi! Prsi se prosteje širijo, oddih letí daleč po vetru, usta slastno pijejo zrak stepin, in duša se pojí s pitjem veličine. Vse je čarobno na Ukrajini. O, Ukrajina, mila Ukrajina! Kdo bi ne ljubil tebe, ki te je kedaj gledal, kdo ne bi omiloval tebe, jedno siroto, kdo ne bi želel živeti in umreti na tvoji zemlji!

Kozak še ni prijahal do tako nazivane „gole mogile“, pa je krenil na levo, in kmalo je pridirjal nad globok jarek. V dolini zagleda stare jelše in bele breze, po katerih je drobno perje trepetalo, kakor da solze prelivajo. Izmed drevja gleda bela hiša, pa obširno s slamo krito poslopje, in malo naprej stojé stoge. Blizo ondi se izliva Tiaslik v Tiasmin. To je dvor Holovatijev, in konec potu kozakovemu.

Kozak ja obstal, razjahal konja, zleknil se dvakrat, zazeval, drgnil prah in roso s čela in las, razsedlal in razuzdal konja, pogladil ga s periščem sená, potem pa, kakor da je doma odprl stranska vrata v ograjo, kamor je spustil konja. Utrujeni konj je zaprhal, preskočil se, obstal, grebel s kopitom, a naposled se je zavalil po tleh, vrgel se kvišku, in zdirjal med ostale konje grizt travo, namešano z deteljo in cvetlicami. Kozak ves radosten, da mu je konj zdrav, hotel je uže vrata odpreti, kar prihití k njemu krepek hlapec in ga prične uljudno pozdravljati. Kozak ga ogovori: „Kako je, Ivan? Ali je Holovati domá?“

„Doma je doma, oče Dudar, pa ima mnogo gostov.“

„Kakošnih in od kodi?“

„Pop čehrinski je uže, pa menda protopop, ne vem od kodi, več starešin zaporožkih, pa nek človek, ki ne vem, ali je kozak ali kak grof petrburški.“

„Ivan, vzemi sedlo, jaz pak grem pogledat te kroke, ki se vsedajo na kozaško zemljo kakor na mrhovino.“ Kozak je zavihal brke, popravil sabljo, ter brzo in odvažno stopal proti hiši. Psi niso zalajali nad njim, s priliznjenimi pogledi so priskakali k njemu kakor k staremu znancu, in po pesku brbajoča deca je poskala na noge, ter veselo zaploskala: „Dudar, Dudar! Povedal nam bode krasnih pravljic.“

Dudar je ljubil deco, bil je čutljivega srca, in da si je bil neoženjen Zaporozžec, vendar se je duša vzradovala v njem, kedarkoli je ugledal nedolžno deco. Gladil in objemal je jo, a danes jej samo namežikuje, in z lepo odganja skakajoče pse, ter stopa dalje proti ulnjaku. Mudí se mu, ondi stojí Holovati.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Konec prvega dela dogodbe Janskijeve.

Uradni vojni list naznanja, da je vojni poveljnik v Budapeštu baron Edelsheim-Gyulai vsled lastne prošnje dejan v pokoj, da mu je za naslednika imenovan grof Pejačević, temu pa knez Kroy, general Janski pa je imenovan na više mesto divizionarja v Josefstadt na Českem.

O tej sila pomenljivi dogodbi, katero vsi naši politični krogi smatrajo za sklep prvega dela tako zvane Janskijeve dogodbe, pripovedujejo časniki, da je general Edelsheim-Gyulai za svoje vpokojenje prosil samo šest dni pred izrečenem vpokojenjem samim. — Pomen tega premeščevanja oziroma vpokojenja pa se lahko prime z roko, ako se nekoliko opominjamo tako znane Janskijeve dogodbe.

Dne 21. maja t. l. položil je general Janski z nekoliko častniki tri vence na grob branitelja Budimske trdnjave generala Hencija, ki je junaške smrti umrl v boju zoper ogerske upornike leta 1848. — Na to častenje spomina avstrijskega junaka in branitelja cesarske zastave odgovorili so peštanski vseučiliščniki in zanjimi vsa tamošnja poulična druhal s tem, da so na grobu Hencijevem raztrgali vence, Janskiju pobili okna in skrunili na vsakojaki način oni železen spominek Hencijev, ki stoji na javnem trgu budimskem.

V ogerskem državnem zboru pa so poslanci vprašali ministerskega predsednika Tiszo, kaj hoče storiti nasproti taki provokaciji madjarskega naroda. — Tisza je na to obširno in večkrat odgovarjal, pa jedro njegovih odgovorov bilo je to, da on take provokacije ne bo trpel in da si je zvest, da je o tej zadevi v popolaem soglasji z višjimi in najvišjimi vojaškimi oblastvi.

Pobijanje oken in poulični izgredi v Budapeštu ponavljali so se več dni in izrekoma se je s tem početjem zabranilo, da bi bil Janski se še prikazal na ogerskih tleh.

Na to govoril je v avstrijski gosposki zbornici nekdanji ministerski predsednik Rihard grof Belcredi svoj znan pomenljiv govor, v katerem se je najojstreje obsodjevalo početje zoper Janskija, in to med živahnem odobravanjem mnogobrojno navzočih vseh udov gosposke zbornice.

Na to vrstila se je znana napitnica nadvojvoda Albrechta v Serajevem na skupno vojno pod črnorumenom zastavo, na katero je glasilo ogerskih vladinih krogov „Pester Lloyd“ odgovoril z nesramnimi psovki na nadvojvodo.

Po tem pozval je cesar k sebi na Dunaj ministerskega predsednika Tiszo in pa vojnega poveljnika Edelsheima.

Janski se ni več vrnil v Buda-Pešt, temveč bival v Baden-u poleg Dunaja. — Potem preklical je „Pester Lloyd“ po polovičarsko svojo psovko na nadvojvoda Albrechta; potem sledilo je cesarjevo ročno pismo do nadvojvode Albrechta polno hvale za-nj in za vojno, pravi odmev na napitnico nadvojvodovo.

Zgoraj navedeno premeščenje pa govori jasno, da se najvišji krogi nikakor ne strinjajo ne s postopanjem generala Gyulai-a, še manj pa z zastopniki one ogerske politike, katera s proslavljanjem upora zoper cesarja in psovanjem skupne vojne in njenih junakov spodkopavajo moč, čast in obstanek naše skupne države. — Vse čuti, da za Gyulai-om kmalu pojde Tisza.

Predstoječi svoji sodbi o velikem pomenu navedenega premeščenja dodamo še nekoliko izjav ogerskih časnikov, katere po vsem potrjujejo našo sodbo.

„Pester Lloyd“ hodi kakor mačka krog vroče kaše, pa vendar priznava, da je bila namenjena zveza med vpokojenjem Gyulai-a in premeščenjem Janskija, ker pa ima krona izključno pravico, razpolagati z vsemi, ki spadajo k vojni, zato odtegava se ta čin popolnoma javni kritiki; v posebnem članku pa proslavlja ta list zasluge Gyulai-ove. „Nemzet“ (vladino glasilo) piše ravno tako ter dostavlja, da je zmiraj koristi vojne varoval zmiraj pa tudi vedel, kaj je dolžan ustavnim naredbam dežele. Toliko glasneje pa rohné neodvisni ogerski listi.

„Neues Pester Journal“ piše, da bi bilo nespačetno, prikrivati si, da se te vojaške osobne premembe ne dajo odločiti od političnih nagibov in da so v zvezi z Janskijevo dogodbo. Ako je v merodajnih krogih nevolja tako močna, da ji je moral biti žrtovan mož veljave, kakoršno ima baron Edelsheim, kje so potem poročstva, da razburjeno morje ne bo tirjalo še druge žrtve? Razumljivo je sicer, da se z vojakom bolj strogo postopa, kakor z ministrom (Tisza), kateremu ni treba podvreči se kategoričnemu ukazu in kateremu ni treba samo zaupanja krone, temveč tudi zaupanja naroda. Pa v tem je jako iznemirljivo znamenje, da dogodba Janskijeva še zmiraj ni poravnana, in da ono, kar se v ta namen zgodi, ni v onem duhu, kateri bi deželi gotovost in pomirjenje moglo dati gledé zveze med vojno in ustavnem bistvom in pa opravičenem stališči Ogerske v državi.

„Pesti Naplo“ piše: Baron Edelsheim nič ne zgubi v tem, da neha biti aktiven general, temveč pridobi posebno v očéh ogerskega naroda, katerega člen je postal. Političen uzor, ki se po tem upokojenji očesu kaže, ni nič manj kot miren. Zapazimo tu nespravljivo sovražstvo avstrijske vojne stranke zoper vse, kar je madjarskega, in zoper Edelsheima, ker je postal Oger in ker se je ospovedal tradicijam Hencijevim. — Vojno stranko vidimo pri delu. Maščuje se za Janskija, pa s tem ni zadovoljna, ona hoče prestrojiti vso vojno in ji vdihniti duha Hencijevega. Ves svet se vpraša, jeli sklenjena dogodba Janskijeva. Ako se Edelsheimu ni odpustilo, jeli se je odpustilo Tiszi? O tem se dá premišljevat, odgovoriti se na to ne more. Prihodnje dogodbe bodo odgovor na to vprašanje.

„Egyetértés“ piše: To vpokojenje po svojih pričetkih ni navaden vojaški čin, temveč dogodba, katera Ogersko prav živo zadeva. S tem moramo računati, ker je sedaj jasno, kako se na Dunaji ocenjajo naša čutila. Ob enem je razvidno, kako onemogla je Ogerska povsod, kjer se gre za vojaška vprašanja — in kako potrebno je, pričeti, premišljeno, odločno ogersko vojno politiko. Edelsheim naj bo prepričan, da vsakdo v tej deželi njegov odstop od družbenega delovanja s sočutnim milovanjem resno obžaluje in da mu njegovo vedenje za večne čase zagotavlja naše sočutje. Nihče tega ne bo težje čutil, kot naslednik njegov.

O premeščenju Janskija na višje mesto pa piše: „Ogerski narod razumeva, kar se na Dunaji hoče, da razume. Sedaj vemo, da se na Dunaji noče, da bi se dotikalo starih tradicij vojne, da se brezozirno zaduševa vsako prizadevanje, med duhom vojne in državno zavednostjo ogerskega naroda napraviti soglasje.

Odrivajo se iz vojne vsi oni, ki sodijo, da se mora ta zavednost varovati, povzdigovajo pa se oni, ki to zavednost globoko žalijo.

„Budapesti Hirlap“ piše: Od danes naprej prištevamo Edelsheima med stebre Ogerske, od sedaj naprej ima svojo nalogo v ogerski ustavi. Čestitamo novemu Madjaru! Akoravno je bil uže leta ud ogerske gosposke zbornice, je vendar še le od danes naprej Oger. Nas dogodba malo zadeva in ne iznemirja nas, da vojna stranka na Dunaji ne dá miru, s tem vpokojenjem škoduje le sama sebi. Gospodje generali naj nam verujejo, oni Ogerske ne bodo požrli, in edinosti vojne toliko bolj škodujejo, kolikor bolj silno delujejo na njo.

„Pesti Hirlap“ trdi, da ta dogodba javnemu mnenju na Ogerskem daje pravico k velikemu iznemirjenju, ker mora opaziti, da se na Dunaji niso nič naučili in nič ne pozabili. Edelsheim stori prav, da ostane na Ogerskem. Sočutje za-nj se bo le povikšalo vsled tega, kar se mu je zgodilo.

„Budapester Tagblatt“ pa pravi, da je žalostno in zanimivo znamenje, da mora tako odličen vojak in značaj svoje mesto zapustiti zato, ker se je stavil proti generalu Janskiju.

Nek časniški dopisovalec hotel je izvedeti pri baronu Edelsheimu samem, kaj on pravi k svojemu vpojojenji, pa ta mu je samo rekel, da mora vojak višja povelja mirno sprejemati, toraj danes ne moremo o tem nič povedati. Na Ogorskem bi mi ne bilo v škodo, ako bi v tem oziru smel zgovoren biti.

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Nemški telovadci imeli so minulo nedeljo veliki shod v nemškem Gradcu, in tam jih je pri neki priliki s svojo navzočnostjo počastil celó ces. namestnik štajerski baron Kübek.

Kakor časniki pišejo, vdeležilo se je tega shoda tudi nekoliko sto „turnarjev“ Saksoncev, se ve da tudi naši ljubljanski nemški „turnerji“ so bili tam zastopani.

Ako bi Turnerji pri takih svojih shodih ostali telovadci, recimo, tudi pevci in pivci, bi nas to prav nič ne brigalo. Ker zmiraj in vselej segajo tudi v politiko in izrekoma s svojimi pestmi preté našemu narodu, moramo se s temi možički tudi mi pečati, tem bolj, ker se nekateri taki kričači drznejo v imenu naše slovenske zemlje govoriti.

Poroča se, da je tam v imenu ljubljanskih Turnarjev kvasil znani c. kr. profesor Binder, po eni strani usteč se, da Nemci ne bodo pustili zemlje na jugu Drave, katero zasedajo nad 1000 let, na drugi strani pa: naj veliki graditelj nemške države neomoteno nadaljuje svoje delo.

Poleg tega c. kr. uradnika repenčil se je državni poslanec Derschatta tudi eden onih, ki bi rad Bismarku pot pripravljaj do našega morja Jadranskega. — Pritlikovcu Derschatti doide odgovor na drugem mestu, takemu početju Turnarjev v obče, izrekoma pa še c. kr. uradnikov nasproti, početju, katero je v nasprotju s pravili telovadcev, katero žali enako domoljubno čutje kot naše kazenske zakone, pa je zadnji čas, da z najbolj strogo odločnostjo nasproti stopijo naše državne oblasti; mi to smemo zahtevati tem bolj od sedanje vlade, katera je obetala storiti mir med narodi, in ktera vendar ne more biti slepa proti pogubnemu Bismarkovanju.

— Najvišje potrjenje volitve predsednika c. kr. kmetijske družbe. Njih c. kr. apostolsko veličanstvo je z Najvišjim odlokom iz dne 21. junija t. l. blagovolilo premilostno potrditi volitev gospoda Gustava grofa Thurn-Valsassino predsednikom c. kr. kmetijski družbi.

Novemu gosp. predsedniku poklonila sta se danes gg. družbeni podpredsednik Jos. Fr. Seunig in družbeni tajnik Gustav Pirc. Novi gospod predsednik prevzel je danes vrhovno vodstvo c. kr. kmetijske družbe.

— Glavni odbor za obdelovanje močvirja sklican je za danes 21. julija v zborovanje s sledečim dnevnim redom: 1) Naznanilo predsedstva, 2) posvetovanje o določbi sklicanja enquete, zadevajoče Podhagsky-jev načrt o osuševanju ljubljanskega barja; 3) naznanila in nasveti posameznih odbornikov. Pri obravnavi, katera se je pričela ob pol 10. uri dopoldne, prečital in odobrila se je zapisnik zadnje seje brez ugovora. Potem naznanil je predsednik došle mu dopise in prošnje, izmed katerih omenjamo, da se je nekaj na ime močvirskega odbora vpisanih parcel — starega vodotoča Ljubljance —

dalo v najem, ene parcele pa, katero si lasti baron Coddelli, pa odbor tudi s pomočjo finančne prokurature in odvetnika ni mogel nazaj pridobiti.

Gledé enquete, katero ima močvirski odbor sklicati v ta namen, da se določi, katera dela, s katerimi sredstvi in v katerem času se imajo pričeti za osuševanje močvirja, sklenilo se je, da se povabi ministerstvo poljedelstva, c. kr. deželna vlada, mestni magistrat in c. kr. kmetijska družba, da v to enketu pošljejo svoje zastopnike. — Vrh tega volil se je odsek treh udov, katerim je nalog vzajemno s c. kr. vlado, deželnim odborom in mestnim magistratom sestaviti program posvetovanja. Enketa ima se sklicati prve dni meseca septembra.

Konečno stavili so se nekateri posamezni nasveti, med katerimi bile so čuti britke pritožbe, da se zgradba obrežja Ljubljanice v mestu tako počasi vrši in se je tako ob času zadnje povodnji odtok vode zeló zadržaval na veliko škodo močvircev.

Odsek za enketu ima svoje posvetovanje to soboto zjutraj ob 10. uri.

— Gosp. dr. Gregorec, bivši vrednik „Slov. Gospodarja“, prevzel je, kakor „Sl. N.“ piše, kandiduro za državni zbor na mesto rajnkega Božidara Raiča. — Če se ta novica obistini, iz srca čestitamo volilcem tega volilnega okraja, ker bi jim bilo težko priporočiti bolj sposobnega zastopnika, kakor je ta.

— Suplenti se rešavajo. Z Dunaja se uradno naznanja, da je naučni minister imenoval na novo 82 učiteljev za srednje državne šole, med temi 55 suplentov, izmed naših domačinov doletelo je to imenovanje gg. Antona Bartelna in Alf. Pavlina, ki sta oba imenovana za ljubljansko gimnazijo.

— Mašnikovo posvečevanje. Preč. gospod knezoškof Jakob podelil je danes zjutraj 9 bogoslovcem tukajšnjega zavoda zakrament mašnikovega posvečevanja.

— O ljubljanski pripravnici letos izjemoma beremo nekaj zanesljivega, akoravno ne celó uradnega poročila v današnji „Laib. Zeitg.“ Po tem poročilu obiskavalo je pripravnico 63 učencev v 4 razredih, ženski oddelek pa 62 gojenk. Vadnico je obiskavalo 129 učencev in 124 učenk. Radovedni smo, jeli res ta zavod nikdar ne bo priobčeval uradnih letnih poročil, kakoršne objavljajo vsi drugi javni šolski zavodi.

— Letno poročilo četverorazredne deške ljudske šole v Novem mestu, v kateri podučuje pet gospodov oo. frančiškanov pod vodstvom o. Florentina, kaže, da je koncem leta obiskovalo I. razred 43, II. razred 49, III. in IV. razred pa po 50 učencev, toraj vseh skupaj 192. Prav dobro učilo se je v IV. razredu 6, v III. razredu 8, v II. razredu 12, v I. razredu pa 8 učencev. Gospodje učitelji podučevali so razun učitelja veronauka, ki je podučeval po 8 ur na teden, po 18 do 24 ur v tednu. Med letom odpadlo je 9 učencev.

— Gospod upokojeni prefekt Jelenc je, kakor čujemo, obolel in je v bolnišnici na Dunaji.

— Umril je g. J. Porenta, dekan cirčniški, minulo sredo popoldne še le v 40. letu starosti po dolgem bolehanji. Pokojni bil je v Ljubljani kot kaplan v stolni cerkvi posebno priljubljen pridigar; v Cirknici bil je tudi predstojnik tamošnji podružnici c. kr. kmetijske družbe. — Bog daj večni mir prerano umrlemu, izredno nadarjenemu duhovniku!

— Novoizvoljeni odbor družbe sv. Cirila in Metoda zboroval je prvič po svoji izvolitvi dne 19. t. m. minuli ponedeljek v dvorani ljubljanske čitalnice.

— Dvorni svetovalec gospod grof Chorinsky odpehljal se je pretekli teden na svoje novo službeno mesto v Gradec.